

STOF: voorkomen is beter dan genezen

Erik Ordelman

Zeugenhouder Erik Ordelman gebruikt al twintig jaar een masker tegen stof.

Foto: Henk ten Have

Van de varkenshouders in Nederland heeft een kwart gezondheidsklachten door stof in de stal, zoals hoesten, kortademigheid en irritatie aan de slijmvliezen (branderig gevoel). Het percentage pluimveehouders dat deze klachten heeft is nog onbekend, maar zeker niet lager. Dat zegt longarts Jos Rooijackers, verbonden aan het Nederlands Kenniscentrum Arbeid en Longziekten (NKAL) in Utrecht.

“De klachten zijn buitengewoon hinderlijk”, aldus Rooijackers. ‘Grotere’ veehouders die gezondheidsklachten hebben door stof passen hun werkzaamheden soms aan waardoor ze minder de stal in hoeven. Ze richten zich bijvoorbeeld meer op de managementtaken, terwijl hun personeel het grootste deel van de verzorging van de dieren op zich neemt. Maar dat is natuurlijk geen oplossing voor het probleem. Volgens Rooijackers is er vanuit de overheid vooral aandacht voor end-of-pipe-oplossingen voor de stofproblematiek, zoals luchtwassers. Die zijn gericht op het verminderen van de hoeveelheid fijnstof in de omgeving. De varkens- of pluimveehouder en zijn personeel, die vele uren in de stallen werken, hebben daar direct niets aan. “Om gezondheidsproblemen bij veehouders en hun personeel te voorkomen, moet er meer

bij de bron gedaan worden”, vindt Rooijackers. “Uit onderzoek is inmiddels wel gebleken dat stof een probleem is. De sector is nu aan zet”, zegt hij. Die zou moeten kijken hoe je een ‘gezonde’ stal kunt krijgen en veehouders moeten voorlichten over de gevolgen van stof en de beschermingsmaatregelen die ze kunnen nemen.

Stof tot nadenken

Erik Ordelman, zeughouder en lid van de werkgroep ‘Stof tot nadenken’, beaamt dat er iets moet gebeuren. “Je kunt heel moeilijk van klachten door stof afkomen en ze dus beter voorkomen. Maar we moeten de gevolgen van stof niet overdrijven.” De werkgroep ‘Stof tot nadenken’ binnen VarkensNET doet eind dit jaar een voorstel voor onder andere een communicatieplan voor het voorlichten van varkens- en pluimveehouders over de ‘gevaren’ van stof.

Ordelman is ervaringsdeskundige. Hij gebruikt al twintig jaar een stofmasker in de stal. “Toen ik van school kwam en varkenshouder werd, kreeg ik last van benauwdheid en geïrriteerde slijmvliezen. Ik dacht eerst dat het door het roken kwam, maar daarmee stoppen gaf geen verbetering. De huisarts vond dat ik me moest laten testen en daaruit bleek dat ik gevoelig ben voor stof en ammoniak. Toen ben ik een halfgelaatsmasker gaan gebruiken en waren de klachten gauw verdwenen.”

Volgens Ordelman moet je even wennen aan een stofmasker. Hij gebruikt een halfgelaatsmasker met een zacht siliconen gelaatsstuk en koolstoffilters. “Het gebruik van zo’n masker kost mij – ik ben ongeveer 30 uur per week bij de varkens – 200 tot 250 euro per jaar”, aldus de Achterhoekse varkenshouder. Mart Smolders, bedrijfsleider op varkensproefbedrijf Sterksel van Wageningen UR, houdt zich binnen de werkgroep ‘Stof tot nadenken’ vooral bezig met de mogelijkheden van bronreductie: hoe kun je ervoor zorgen dat er zo weinig mogelijk stof in de stal is. Voer en de huid van de dieren worden gezien als belangrijke stofbronnen. Om voerstof te verminderen heeft het proefbedrijf een eerste prototype van een stoffilter gemaakt waarmee het stof in de voerbak blijft. Ook voor het afzuigen van stof als het voer in de voerbak wordt gestort, is een eerste prototype gemaakt. Voor het verminderen van huidschilfers in de stal bekijkt

het varkensproefbedrijf de mogelijkheden van een systeem waarbij olie op de huid van de varkens wordt gebracht. De olie komt uit een nippel op het moment dat de dieren ertegenaan schuren. De ‘schuurpaal’ dient tegelijkertijd als speelmateriaal, wat het dierenwelzijn verhoogt.

“Het is de hoogste tijd dat er praktische oplossingen komen om stof aan de bron te reduceren”, aldus Smolders. Genoemde systemen zijn echter een eerste aanzet en nog niet praktijkrijp; verder innovatief ontwikkelonderzoek is nodig om de meerwaarde te bepalen en de systemen praktijkrijp te maken.

‘De mentaliteit verandert’

Grenswaarden

Momenteel is er geen wettelijke grenswaarde (mac-waarde) voor stof in varkens- en pluimveestallen. In een concept-advies van de Gezondheidsraad over endotoxinen staat een grenswaarde van 135 EUendotoxine eenheden/m³ (EU/m³) bij een blootstelling van acht uren per dag. Endotoxinen zijn schadelijke deeltjes van bacteriën of schimmels die in agrarisch stof zitten. De Gezondheidsraad zegt binnenkort zijn definitieve advies te publiceren. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid kan naar aanleiding van het advies besluiten om een grenswaarde voor endotoxinen via de Arboret toe te voegen aan de lijst van mac-waarden voor gevaarlijke stoffen.

In de Arboret staat nu al dat werkgevers de gevaren en risico’s van gevaarlijke stoffen voor de veiligheid of gezondheid van de werknemer bij de bron moet voorkomen of beperken, en dat hij verplicht is om risico’s op gezondheidsschade voor zijn personeel zoveel mogelijk terug te dringen. Als dat niet kan, moet de werkgever voorlichting geven en persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar stellen.

Bescherming

Joost Hermans, productmanager personal protection bij Schippers Europe in Bladel, denkt dat minder dan 7 procent van de varkens- en pluimveehouders altijd adembescherming gebruikt in de stal.

Vaak doen ze alleen ‘als het echt stoffig is’ een stofkapje voor. “Maar de mentaliteit in de varkens- en pluimveesector verandert wel”, vindt hij. “Varkens- en pluimveehouders zijn tegenwoordig veelal hoogopgeleid en staan meer stil bij hun gezondheid en die van hun personeel.” “Het gebruik van adembescherming is een kwestie van gewenning”, zegt Hermans. “Een masker is wel een beperking, net als een bril of gehoorapparaat, maar na één à twee maanden kun je hem niet meer missen.” Er zijn veel adembeschermingsproducten op de markt. Zo zijn er de stofmaskers. “Die kapjes, met een P2- of P3-filter – de ‘P’ staat voor de dichtheid van het filter – kunnen mensen gebruiken die maar kort in de stal zijn, bijvoorbeeld de dierenarts. Om er de hele dag mee te werken is niet echt aan te bevelen en een dure oplossing”, volgens Hermans. “Een stofkapje gaat ook maar één dag mee; als je een gebruikt kapje de volgende dag weer voordoet, dan stinkt het en is-ie bedorven. Er kunnen miljoenen bacteriën in zitten; warmte en vocht zorgen immers voor een ideale voedingsbodem voor bacteriën.” Het goedkoopste P2-stofkapje kost 1,35 euro, en het duurste, met uitademventiel, 2,80 euro.

Veehouders en medewerkers die veel in de stal zijn, kunnen beter een halfgelaatsmasker of aanblaasunit gebruiken. Een halfgelaatsmasker is te combineren met koolstoffilters. De uitgedemde lucht gaat niet terug door de filters, maar door een apart ventiel. Een rare geur of smaak is een indicatie dat je de koolstoffilters moet vervangen. Een koolstoffilter kost een paar euro, het masker zelf tussen 15 en 30 euro.

De beste bescherming tegen stof biedt de aanblaasunit, aldus Joost Hermans van Schippers. De aanblaasunit met oplaadbare batterij en P3-filter gesp je om je middel. De door het filter geconditioneerde lucht wordt via een flexibele slang naar het halfgelaatsmasker geblazen. Een filter gaat ongeveer een maand mee. Als hij moet worden vervangen, hoor je een piepje. Ook wanneer de batterij bijna leeg is, geeft de unit een alarm. Een aanblaasunit kost 442 euro en een bijbehorend filter 18 euro. “Dat klinkt misschien veel, maar omgerekend ben je iets meer dan 1 euro per dag kwijt”, benadrukt Hermans. “Dat is minder dan bij het gebruik van een stofkapje of halfgelaatsmasker met koolstoffilters.” <